כיתה ז׳ | תנ"ך | חטיבת ביניים | נביא | שיעור 1 מתוך 1 | 45 דק׳ | יהושע ה

יהושע ה: ברית, פסח ושר צבא ה׳ בגלגל (יהושע ה)

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו ארבעה דברים שקרו בגלגל לפני כיבוש יריחו: ברית המילה (ה, ב-ט), הפסח הראשון בארץ (ה, י-יא), הפסקת המן (ה, יב) וההתגלות של שר צבא ה׳ (ה, יג-טו).
- התלמידים יסבירו מה משותף לארבעת האירועים: מעבר מחיי המדבר לחיים בארץ, והכנה לפני המלחמה הראשונה.
- התלמידים יקראו פירוש של רש"י ויבחינו בין מה שכתוב בפסוק לבין מה שהפרשן מוסיף.

📖 הפרק בקצרה

בני ישראל עברו את הירדן וחנו בגלגל, ממזרח ליריחו. מלכי הארץ שמעו על הנס בירדן ונבהלו (פסוק א).

ברית המילה (ב-ט): ה׳ מצווה את יהושע למול את העם. הדור שיצא ממצרים היה מול, אבל הילדים שנולדו במדבר בארבעים השנים לא נימולו. אחרי המילה אומר ה׳ "הַיּוֹם גַּלּוֹתִי אֶת־חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם", ולכן נקרא המקום גלגל.

הפסח הראשון בארץ (י-יא): בארבעה עשר לחודש, בערב, עושים בני ישראל את הפסח בערבות יריחו. למחרת הם אוכלים לראשונה מן התבואה של הארץ: מצות וקלוי.

המן פוסק (יב): ממחרת, כשהתחילו לאכול מתבואת הארץ, פסק המן. מעכשיו אוכלים ממה שהארץ מצמיחה.

שר צבא ה׳ (יג-טו): ליד יריחו רואה יהושע איש עומד מולו וחרבו שלופה. יהושע שואל "הֲלָנוּ אַתָּה אִם־לְצָרֵינוּ", והאיש עונה שהוא שר צבא ה׳. הוא מצווה על יהושע לחלוץ את נעלו, כי המקום קדוש, כמו שנאמר למשה בסנה.

❓ השאלה הגדולה של השיעור

למה עוצרים בגלגל לפני המלחמה הראשונה?

🔤 מילים ומושגים (לכתוב על הלוח)

חַרְבוֹת צֻרִים | חֶרְפַּת מִצְרַיִם | גִּלְגָּל | עֲבוּר הָאָרֶץ | קָלוּי | מָן | שַׂר צְבָא ה׳

- **חרבות צרים:** סכינים חדות (רש"י: "כתרגומו: אזמלון חריפין").

- **חרפת מצרים:** בושה, דבר שמבזים בגללו.
- **עבור הארץ:** התבואה של הארץ.
- **קלוי:** גרעינים קלויים באש.
- **שר צבא ה':** מלאך, מפקד הצבא של ה'.

⏱️ מהלך השיעור בקצרה

- **פתיחה · 5 דק':** מה עושים לפני שעוברים לבית חדש?
- **חלק 1 · 15 דק':** קריאה בכיתה בארבע תחנות (ה, ב-ט; י-יא; יב; יג-טו)
- **חלק 2 · 20 דק':** דף עבודה בזוגות
- **סיכום · 5 דק':** חוזרים לשאלה הגדולה

⏱️ פתיחה (5 דק'): לפני שעוברים לבית חדש

שואלים: "משפחה עוברת לבית חדש. מה עושים לפני שמתחילים לגור בו?" (מנקים, מסדרים, חוגגים, מכירים את השכונה.) כותבים כמה תשובות על הלוח.

מחברים: בני ישראל עברו עכשיו את הירדן. לפני שהם מתחילים לכבוש את הארץ, הם עוצרים בגלגל. היום נגלה מה הם עושים שם, ולמה.

⏱️ חלק 1 (15 דק'): ארבע תחנות בפרק

בָּעֵת הַהִיא אָמַר ה' אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חַרְבוֹת צֻרִים וְשׁוּב מֹל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית (יהושע ה, ב)

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גַּלּוֹתִי אֶת־חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִּלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה (יהושע ה, ט)

וַיַּחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ (יהושע ה, י)

וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמָּחֳרָת בְּאָכְלָם מֵעֲבוּר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מָן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאַת אֶרֶץ כְּנַעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא (יהושע ה, יב)

וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־ה' עַתָּה בָאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ (יהושע ה, יד)

וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא ה' אֶל־יְהוֹשֻׁעַ שַׁל־נַעַלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן (יהושע ה, טו)

קוראים יחד את הפרק לפי ארבע התחנות. אחרי כל תחנה עוצרים ושואלים שאלה אחת: מה קרה? מה זה אומר על המעבר מהמדבר לארץ?

- **תחנה 1 (ב-ט):** למה צריך למול עכשיו? (פסוקים ה-ז: מי שנולדו במדבר לא נימולו.)
- **תחנה 2 (י-יא):** איזה חג חוגגים, ומה אוכלים בפעם הראשונה?
- **תחנה 3 (יב):** מה נגמר, ומה מתחיל?
- **תחנה 4 (יג-טו):** מה שואל יהושע, ומה דומה כאן לסיפור של משה בסנה?

⏱️ חלק 2 (20 דק'): דף עבודה בזוגות

עובדים בזוגות על דף העבודה. הדף בנוי מארבעה חלקים לפי התחנות ומחלק סיכום. זוג שמסיים מוקדם עונה על שאלות רש"י בכל חלק.

⏱️ סיכום (5 דק'): השאלה הגדולה

חוזרים לשאלה: למה עוצרים בגלגל לפני המלחמה הראשונה? כמה תלמידים קוראים את התשובה שכתבו בטבלת הסיכום. אפשר לסכם על הלוח: ברית (מילה), זיכרון (פסח), עצמאות (אוכלים מן הארץ),

ביטחון (שר צבא ה').

📖 מה אומרים המפרשים

רש"י על ה, ב ("שנית"):

> "שכל הארבעים שנה שהיו במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, ולא היה להם יום נוח למול"

רש"י על ה, יב:

> "אם היה להם מן לא היו אוכלים מן התבואה, שהמן היה נוח להם"

רש"י על ה, יד ("עתה באתי"):

> "לעזרתך ... אבל בימי משה רבך באתי ולא חפץ בי"

חשוב להראות לתלמידים: הפסוק לא אומר למה לא מלו במדבר. ההסבר על הרוח הצפונית הוא פירוש של רש"י, מדברי חז"ל.

💡 הערות למורה

את נושא ברית המילה מציגים בקצרה ובכבוד, כמצווה וכברית בין ה' לעם. אין צורך להיכנס לפרטים מעבר לכתוב.

כדאי לשים לב למשחק המילים: "גִּלּוֹתִי" (הסרתי, גלגלתי מעליכם) ושם המקום גִּלְגָּל. ההשוואה לסנה: "שַׁל־נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ" (שמות ג, ה) מול "שַׁל־נַעַלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ" (יהושע ה, טו). זו דרך של הפרק להראות שיהושע ממשיך את משה.

באתר יש גם יחידה על ספר יהושע לכיתה ו': יחידה 13: ספר יהושע, הכניסה לארץ.

📝 בדף העבודה

חמישה חלקים: מילה בגלגל, הפסח הראשון בארץ, המן פוסק, שר צבא ה', וטבלת סיכום עם נכון / לא נכון. בכל חלק שאלות על הפסוק ושאלה על פירוש רש"י. מחוון למורה בעמוד נפרד.

מקורות

- יהושע פרק ה, ספריא (מקרא על פי המסורה)
- שמות ג, ה, ספריא
- רש"י על יהושע ה, ספריא

נוצר בבינה מלאכותית. נוסח הפסוקים מספריא (מקרא על פי המסורה) בלי טעמי המקרא; שם ה' מובא בכתיב ה'. הסיכומים במילים שלנו. הציורים הם איורים פשוטים בציור ממוחשב.

מחוון: יהושע ה: ברית, פסח ושר צבא ה׳ בגלגל

1. **חלק א, שאלה 1:**
ה׳ מצווה: "עֲשֵׂה לְךָ חַרְבוֹת צֻרִים וְשׁוּב מֹל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית" (ב). יהושע עושה סכינים חדות ומל את בני ישראל אל גבעת הערלות (ג).

2. **שאלה 2:**
העם שיצא ממצרים: היו מולים (ה). אנשי המלחמה שיצאו ממצרים מתו במדבר, כי לא שמעו בקול ה׳ (ד, ו).
העם שנולד במדבר: לא היו מולים (ה, ז). יהושע מל אותם בגלגל, והם קמו תחת אבותיהם (ז).

3. **שאלה 3:**
"גַּלּוֹתִי" פירושו הסרתי, גלגלתי מעליכם. על שם זה נקרא המקום גִּלְגָּל: שם הוסרה חרפת מצרים (ט).

4. **שאלה 4:**
לפי רש"י, בכל ארבעים השנים במדבר לא נשבה רוח צפונית, ולא היה יום נוח למול. זה פירוש (מדברי חז"ל), לא דבר שכתוב בפסוק. הפסוקים אומרים רק שהילודים במדבר לא נימולו (ה, ז).

5. **חלק ב, שאלה 5:**
ביום ארבעה עשר לחודש, בערב (י); בערבות יריחו, בגלגל (י); מצות וקלוי (יא).

6. **שאלה 6:**
1 = ב (עבור הארץ: התבואה של הארץ); 2 = ג (קלוי: גרעינים קלויים באש); 3 = א (ממחרת: ביום שאחרי).

7. **שאלה 7:**
תשובה אישית, למשל: הפסח מזכיר את היציאה ממצרים, שהייתה תחילת הדרך. עכשיו הדרך נגמרת בארץ, וזה זמן להודות ולזכור. אפשר לציין שזה הפסח הראשון שעושים מתבואת הארץ.

8. **חלק ג, שאלה 8:**
המן פסק ממחרת, ביום שאכלו מעבור הארץ (יב). במקומו אכלו "מִתְּבוּאַת אֶרֶץ כְּנַעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא".

9. **שאלה 9:**
לפי רש"י, המן היה נוח להם, ולכן אם היה להם מן הם לא היו אוכלים מן התבואה. כל עוד יש מן, אין צורך לאכול מן הארץ; כשהמן פוסק, מתחילים לחיות מן הארץ.

10. **שאלה 10:**
תשובה אישית, למשל: במדבר קיבלו הכול מוכן, בנס. בארץ צריך לעבוד ולהשקיע, והחיים נראים רגילים יותר. זה מעבר מחיים של נס לחיים של עבודה ואחריות.

11. **חלק ד, שאלה 11:**
איש עומד מולו, וחרבו שלופה בידו (יג).

12. **שאלה 12:**
יהושע שאל: "הֲלָנוּ אַתָּה אִם־לְצָרֵינוּ" (יג). האיש ענה: "לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־ה' עַתָּה בָאתִי" (יד).

13. **שאלה 13:**
דומה: הציווי לחלוץ את הנעל, כי המקום קדוש. בשני המקרים יש התגלות לפני משימה גדולה. הפסוקים מראים שיהושע ממשיך את דרכו של משה, וה' איתו כמו שהיה עם משה (השוו א, ה).

14. **שאלה 14:**
לפי רש"י, שר צבא ה' בא עכשיו לעזור ליהושע ("לעזרתך"). בימי משה הוא בא ומשה לא רצה בו. מכאן אפשר ללמוד שבמלחמה ביריחו ה' יעזור לעם.

15. **חלק ה, שאלה 15 (דוגמה):**
ברית המילה (ב-ט): ברית עם ה', והסרת חרפת מצרים. הפסח (י-יא): זיכרון יציאת מצרים, ואכילה ראשונה מתבואת הארץ. המן פוסק (יב): מעבר מנס לעבודה, חיים מן הארץ. שר צבא ה' (יג-טו): ביטחון לפני המלחמה, ה' עוזר; המקום קדוש.

16. **שאלה 16:**
א. נכון (א). ב. לא נכון: הילודים במדבר לא נימולו (ה). ג. נכון (י). ד. לא נכון: המן פסק ממחרת (יב). ה. נכון (יד).

17. **השאלה הגדולה:**
תשובה אישית. כדאי שתכלול לפחות שניים: ברית עם ה', זיכרון היציאה ממצרים, התחלת החיים מן הארץ, הבטחה שה' יעזור במלחמה.

נוסח הפסוקים מספריא (מקרא על פי המסורה), בלי טעמי המקרא; שם ה' מובא בכתיב ה'. פירוש רש"י מספריא. אפשר לקבל כל תשובה מנומקת בשאלות הדעה. נוצר בבינה מלאכותית.